

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo-Veliko polje u 2008. g.

Results of the Excavations of the La Tène Cemetery in Zvonimirovo-Veliko polje Cemetery in 2008

Marko Dizdar

Primljeno/Received: 31. 03. 2009.
Prihvaćeno/Accepted: 19. 05. 2009.

Zaštitna arheološka istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo-Veliko polje nastavljena su 2008. godine na sjevernom dijelu uzvisine, gdje je pronađeno šest paljevinskih grobova koji se na osnovi brojnih priloga mogu pripisati mokronoškoj skupini latenske kulture, odnosno njezinom Mokronog IIB stupnju. Posebno se izdvaja nalaz dvojnog groba LT 74 s priložima naoružanja keltskog ratnika i predmetima ženske nošnje te nalaz cjelovito očuvane staklene narukvice u grobu LT 70. Dio grobova djelomice je uništen intenzivnom obradom zemljišta, što ukazuje na potrebu istraživanja vrha sjevernog dijela uzvisine u cijelosti, kako bi se dokumentirali preostali grobovi.

Ključne riječi: Zvonimirovo, groblje, mokronoška skupina, srednji laten, naoružanje, nošnja
Key words: Zvonimirovo, cemetery, Mokronog group, Middle La Tène, weapons, attire

U dosadašnjim istraživanjima nalazišta Zvonimirovo-Veliko polje izdvojena su dva vremenska horizonta pokapanja. Stariji horizont, s paljevinskim grobovima datiranim u 3.-2. st. pr. Kr., pripada mokronoškoj skupini latenske kulture, dok mlađem horizontu pripadaju kosturni grobovi ranosrednjovjekovne bjelobrdске kulture koji su datirani u 11. st. Istraživanjima provedenim 2008. godine obuhvaćen je sjeverni dio uzvisine, odnosno istraživala se površina unutar voćnjaka koja se prema jugu nastavlja na površinu koja je istraživana 2006.-2007. godine (Dizdar 2007; Dizdar 2008).¹

U iskopavanjima su istražene: sonda 1 dimenzija 27,00 x 2,70 m te sonda 2 dimenzija 28,00 x 2,80 m. Ukupno je označenim sondama istražena površina od 152 m², odnosno dosad je ukupno istraženo 2386 m² što predstavlja tek manji dio površine na kojoj se nalazište raspoređuje. Prosječna dubina iskopa iznosila je oko 1,00 m. Dokumentirana stratigrafija na nalazištu, kao i prijašnjih godina, isključivo odgovara geološkim slojevima.

U sloju humusa (SJ 01) u sondama 1 i 2 zabilježeni su nalazi željeznih predmeta, gorenog stakla, zatim ulomci latenske keramike te spaljenih ljudskih kostiju koji ukazuju na postojanje većeg broja grobova latenske kulture kojih je dio uništen tijekom intenzivne obrade zemljišta, posebno oni grobovi koji su bili položeni na vrhu uzvisine.

U iskopavanjima je istraženo šest grobova (LT 69-LT 74) sa spaljenim ostacima pokojnika. U četiri groba pronađeni su spaljeni ostaci pokojnika s priložima koji ukazuju na pokop po jedne osobe, dok su u dva groba (LT 73 i LT 74), prema pronađenim nalazima, bile pokopane po dvije osobe. Tijekom

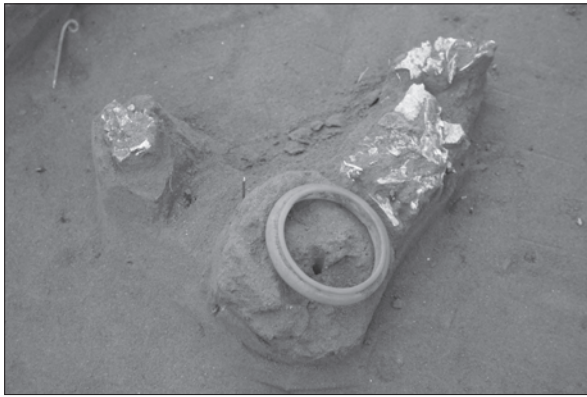
istraživanja grobova dokumentirane su promjene u boji zapuna koje ukazuju na mogućnost kako su spaljene kosti pokojnika s manjim priložima bile položene u neki materijal organskog porijekla (tkanina ili koža), koji se očuvao u boji dna onih grobnih raka koje su bile ukopane u slojeve ilovače. Kao dio poputbine, u svim su grobovima pronađene keramičke posude, i to od jedne do četiri (lonci, zdjele, kantharosi, zdjelice). Samo u jednom grobu dio poputbine predstavljaju i nalazi životinjskih kostiju (LT 74).

Uza spaljene ostatke pokojnika, koji su položeni na hrpicu, priloženi su dijelovi naoružanja, toaletni pribor, zatim u najvećem broju funkcionalno dekorativni predmeti nošnje kao i predmeti nakita.

U grobovima muškaraca nalaze se dijelovi njihove oružane opreme, toaletni predmeti te dijelovi nošnje. Od naoružanja izdvajaju se nalazi savijenog mača u koricama iz groba LT 74 (sl. 3.) te ostaci korica iz dijelom uništenog groba LT 72. Također, naoružanju pripadaju i prilozi bojnih noževa, zatim koplja te umbo savijenih krila iz groba LT 74. Od toaletnog pribora u dva groba pronađeni su prilozi škara. Dijelu muške nošnje pripadaju nalazi željeznih obruča od pojasnih garnitura te željezne fibule srednjolatske sheme. Prilog željezne narukvice može se smatrati prilogom koji više ima simboličko-dekorativnu funkciju.

U grobovima pokojnica zabilježene su raznolike kombinacije brončanih i željeznih pojava te brončanih i željeznih fibula koje groblje Zvonimirovo-Veliko polje izdvajaju kao jedno od najistaknutijih nalazišta latenske kulture u južnoj Panoniji. Nošnji pokojnica pripadaju nalazi željeznih pojava sastavljenih od pletenih članaka te brončani člankoviti pojas sastavljen od štapičastih profiliranih članaka povezanih obručima. Neizostavni dio nošnje predstavljaju i željezne štapičaste kopče tipa Brežice po kojima je groblje Zvonimirovo-Veliko polje prepoznatljivo (Guštin 2003). Dijelu ženske nošnje pripadaju i nalazi željeznih fibula srednjolatske sheme s po dvije kuglice te isti oblici, samo manjih brončanih fibula. Izdvajaju se i nalazi brončanih fibula tipa Zvonimirovo s većim palmetasto oblikovanim profilacijama na prebačenim nožicama (Dizdar 2007, 36, sl. 3.; Dizdar 2008,

¹ Istraživanja su provedena u razdoblju od 28. svibnja do 11. lipnja 2008. i u njima je, uz voditelja, sudjelovala mr. sc. Daria Ložnjak Dizdar iz Instituta za arheologiju. Geodetsku izmjeru tijekom iskopavanja obavio je geodet Vilim Mišak iz Virovitice. Poslove ručnog iskopa obavljalo je 8 radnika iz Zvonimirova, Gačišta, Orešca i Virovitice. Financijska sredstva osigurali su Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (putem znanstvenog projekta "Razvoj i mobilnost protopovijesnih zajednica naseljenih na tlu kontinentalne Hrvatske"; 197-1970685-0711).

Sl. 1. Grob LT 70 – nalaz staklene narukvice (snimio: M. Dizdar)
Fig. 1 Grave LT 70 – glass armring find (photo: M. Dizdar)

Sl. 2. Grob LT 73 – kantharos položen na bok (snimio: M. Dizdar)
Fig. 2 Grave LT 73 – kantharos, laid on its side (photo: M. Dizdar)

44, sl. 2.), zatim fibula s rombično raskucanom pločicom na kraju luka (Teržan 1975) te fibula tipa Mötschwil. Zanimljive su i brončane fibule srednjolatske sheme kod kojih se prebačena nožica za luk prihvaća s nekoliko navoja. Nakitu pripadaju prilozi željezne narukvice te spaljeni ostaci staklenih narukvica. Ipak, od posebne je važnosti nalaz cijele staklene narukvice od bezbojnog stakla sa žutom folijom na unutarnjoj strani u grobu LT 70 koja predstavlja jedinstveni nalaz u sjevernoj Hrvatskoj (sl. 1.). Slične narukvice te spomenute brončane fibule zabilježene su na jugoistočnoalpskom prostoru, najčešće kod Tauriska, a Zvonimirovo je njihova najistočnija točka rasprostranjenosti. Narukvica iz groba LT 70, s obzirom na oblik i boju stakla od kojeg je napravljena, može se pripisati narukvicama serije 25 koja je karakteristična za LT C2 (Dizdar 2006, 81). Također, u grobu LT 71 pronađen je niz perli od kobaltnoplavog i bezbojnog stakla te jedna veća kobaltnoplava perla koja je ukrašena s četiri bijelo izvedena motiva oka.

Pokojnicima oba spola, kako je već istaknuto, pridodana je i poputbina u hrani i piću koja je bila položena u keramičke

posude od kojih se brojnošću izdvajaju različito oblikovani lonci te zdjele S-profilacije, izrađeni na lončarskom kolu. Najistaknutiji keramički nalaz predstavlja kantharos na nozi iz groba LT 73 s dvije profilirane trakaste ručke koji je ukrašen motivima koncentričnih kružnica koje su povezane girlandama izvedenim nizovima sitnih otisaka (sl. 2.) (usporedba u nalazu iz groba LT 12: Majnarić - Pandžić 2001, 87, T. V).

Dosadašnje spoznaje o kronološkoj slici groblja latenske kulture Zvonimirovo-Veliko polje potvrđene su tipološko-kronološkom analizom priloga pronađenih u grobovima u istraživanjima 2008. godine. Nalazi iz grobova LT 69-LT 74, koji su smješteni na sjevernom dijelu groblja, mogu se datirati u stariju fazu LT C2 (Mokronog IIB), odnosno u kraj 3. i prvu polovicu 2. st. pr. Kr., što odgovara i dosadašnjim spoznajama o pokapanju na tom dijelu groblja latenske kulture.

Rezultati istraživanja 2008. godine potvrdili su iznimno značenje nalazišta Zvonimirovo-Veliko polje, čije bi istraživanje trebalo i ubuduće nastaviti, posebno u sjevernije položenim

Sl. 3. Grob LT 74 (snimio: M. Dizdar)
Fig. 3 Grave LT 74 (photo: M. Dizdar)

redovima voćnjaka koji dosad nisu bili istraživani, a u kojima se može očekivati veći broj grobova. Također, radi se o dijelu uzvisine koji je bio najoštećeniji prijašnjom obradom zemljišta, što pokazuje i veći broj grobova iz istraživanja 2002. te između 2006. i 2008. godine, koji su se nalazili odmah ispod sloja humusa, a od njih je dio djelomice ili u potpunosti oštećen (primjer grobova LT 54 i LT 57 iz 2002. g. ili groba LT 72 iz 2008. g.). Zbog toga je cilj budućih istraživanja spasiti slične grobne cjeline kako bi se prikupile barem neke spoznaje o kronološki izuzetno važnim pokopima na sjevernom dijelu nalazišta.

Literatura

- Dizdar, M., 2006., Nalazi staklenih narukvica latenske kulture u Podravini, PrilInstArheolZagrebu 23, Zagreb, 67-128.
 Dizdar, M., 2007., Rezultati istraživanja groblja na Velikom polju u Zvonimirovu 2006. godine, AIA III, Zagreb, 34-37.
 Dizdar, M., 2008., Rezultati istraživanja groblja na Velikom polju u Zvonimirovu 2007., AIA IV, Zagreb, 44-45.
 Guštin, M., 2003., Prilog poznavanju ženske nošnje kod Tauriska, Uz djevojački pokop iz groba Lt 12 u Zvonimirovu kod Suhopolja,

OpvscA 27, Zagreb, 321-330.

Majnarić-Pandžić, N., 2001., Grob ratnika Lt 12 iz srednjolatskoga groblja u Zvonimirovu kod Suhopolja u Virovitičko-podravskoj županiji, PrilInstArheolZagrebu 18, Zagreb, 83-101.

Teržan, B., 1975., Valična vas, AVes XXIV (1973), Ljubljana, 660-699.

Summary

Archaeological rescue excavations of the La Tène cemetery Zvonimirovo-Veliko polje continued in 2008 in the northern part of the elevation, where six incineration graves (LT 69-LT 74) were found. Particularly worth mentioning is the find of a double grave LT 74 containing a Celtic warrior's weapons and parts of a woman's attire as burial goods (Fig. 3). A whole glass armband made of colourless glass with a yellow foil on the inside, belonging to series 25, in grave LT 70 (Fig. 1) is an extraordinarily significant find. Also, among the pottery objects, a kantharos on a foot from grave LT 73 stands out, with two moulded, ribbon-shaped handles, decorated with concentric circles motifs, connected with arch made of sequences of small imprints (Fig. 2). The finds from graves LT 69-LT 74, situated in the northern part of the cemetery, can be dated to the older stage of LT C2 (Mokronog IIB), i.e. the late third and first half of the second centuries BC, which corresponds to the understanding of burial rites in that part of the cemetery thus far. Since a part of the graves is partially destroyed due to intense soil cultivation, it is necessary to continue excavations at the northern part of the elevation.